شي جينپيڭنىڭ حۋاڭحەعا ىنتا ـ ىقىلاسى

(باسى 2 ـ بەتتە)

باس شۋجي شي جينپيڭ حۋاڭحە بويىنداعى ولكە، رايونداردىڭ دامۋ بەتالىسىن ايقىن اتاپ كورسەتتى: حۋاڭحە الابىنداعى ولكە، رايوندار حۋاڭحە الابىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋدى دامۋدى جوسپارلاۋدىڭ، جوعارى ساپالى دامۋدى ىلگەرىلەتۋدىڭ نەگىزگى ولشەم سىزىعى ەتۋگە تاباندى بولۋى كەرەك.

حۋاڭحە الابىنىڭ جوعارى ساپالى دامۋىن ىلگەرىلەتۋدە قامداۋ مەن قاجەتسىنۋدىڭ قاتىناسىن تەڭگەرۋ كەرەك.

حىناننىڭ نانياڭى حۋاڭحە، چاڭجياڭ، حۋايحى سىندى ٴۇش الاپتى ەندەي وتەدى، وڭتۇستىكتىڭ سۋىن سولتۇستىككە جەتكىزۋدىڭ ورتا جەلى 1 ـ مەرزىمدىك ينجەنەرياسىنىڭ "شۋمەنگى"، "باس تيەگى" وسى ارادا.

"بۇل جەرگە كەلۋدى بۇرىننان ويلاپ ەدىم".

2021 ـ جىلى 5 ـ ايدىڭ 13 ـ كۇنى ورتا جەلى 1 ـ مەرزىمدىك ينجەنەرياسىنىڭ كومەيىندە باس شۋجي شي جينپيڭ كەمە باسىندا قاسقايىپ تۇرىپ، قامقور كوڭىلمەن: "وڭتۇستىكتىڭ سۋىن سولتۇستىككە جەتكىزۋ ينجەنەرياسى قۇرىلىسىنىڭ وسى اراداعى اينالىم احۋالىنا، سونداي ـ اق وسى اراداعى حالىقتى كوشىرۋ قىزمەتىنە نازار اۋدارىپ كەلەمىن، وسى رەت كەلىپ كورىپ ەرەكشە قۋاندىم"، ـ دەدى.

سۋ ــ تىرشىلىكتىڭ قاينارى، ٴوندىرىستىڭ قاجەتى. ەلىمىزدىڭ سۋ بايلىعىنىڭ ۋاقىت پەن كەڭىستىك بويىنشا ورنالاسۋى تەتەنشە بىركەلكىسىز، جازدا تاسقىن ٴجۇرىپ، قىستا تارتىلادى، سولتۇستىكتە تاپشى، وڭتۇستىكتە مول.

كەيىن اشىلعان اڭگىمە ماجىلىسىندە باس شۋجي شي جينپيڭ بىلاي دەپ اتاپ كورسەتتى: "جاڭا داۋىر كەزەڭىنە ٴوتىپ، جاڭا دامۋ ۇستانىمىن دايەكتىلەندىرىپ، جاڭا دامۋ ارناسىن تۇلعالاپ، بۇكىل ەلدە ٴبىر تۇتاس ٴىرى بازار جانە ىركىلىسسىز ەل ٴىشى ٴىرى اينالىمىن قالىپتاستىرىپ، وڭتۇستىك پەن سولتۇستىكتىڭ سايكەسە دامۋىن جەبەۋ سۋ بايلىعىنىڭ پارمەندى تىرەك بولۋىن قاجەت ەتەدى".

ٴبىر اۋىز ٴسوز سۋ بايلىعىن مەملەكەتتىڭ دامۋىنا ساياتىن ستراتەگيالىق دەڭگەيگە كوتەردى.

حۋاڭحە الابىنداعى سۋ بايلىعىنىڭ جالپى مولشەرى نە بارى چاڭجياڭنىڭ 7%ىندەي عانا بولعانىمەن، بۇكىل ەلدەگى حالىق سانىنىڭ 12%ىن، ەگىستىك جەردىڭ 17%ىن، 50 نەشە ٴىرى، ورتا قالانى سۋمەن قامداۋ مىندەتىن ارقالاپ، قامداۋ مەن قاجەتسىنۋ قايشىلىعى ٴتىپتى دە كورنەكتى بولىپ وتىر.

قيىن ماسەلەنى قالاي شەشۋ كەرەك؟

باس شۋجي شي جينپيڭ باتىل تۇردە بىلاي دەدى: سۋ جاعدايىنا قاراي قالانى تۇراقتاندىرۋعا، سۋ جاعدايىنا قاراي جەردى تۇراقتاندىرۋعا، سۋ جاعدايىنا قاراي ادامدى تۇراقتاندىرۋعا، سۋ جاعدايىنا قاراي كاسىپ سالاسىن تۇراقتاندىرۋعا تاباندى بولۋىمىز كەرەك.

بۇل تەرەڭ سۋ ۇنەمدەۋ، سۋدى تىزگىندەۋدەن قامال الۋ شايقاسى: سۋ ۇنەمدەپ سۋارۋدى جالپىلاستىرۋ، شولەيتتى ەگىن شارۋاشىلىعىن دامىتۋ، مال شارۋاشىلىعىندا، بالىق شارۋاشىلىعىندا سۋ ۇنەمدەۋدى ورىستەتۋ، قايتا تۋىندايتىن سۋدان پايدالانۋدى كۇشەيتۋ، جاڭبىر سۋىنان پايدالانۋدى جەبەۋ...

بۇل قاتاڭ بۇلجىماس شەكتەۋ: سۋ بايلىعىنىڭ كوتەرىمدىلىك قۋاتىن وڭىرلەرگە ٴبولىپ باسقارۋ ـ مەڭگەرۋ جۇيەسىن ورناتىپ، سۋ بايلىعى اۋىر دارەجەدە تاپشى وڭىرلەردەگى قالالاردىڭ دامۋ كولەمىن، سۋ جۇمسالىمى كوپ نىسان قۇرىلىستارىن جانە كەڭ كولەمدە اعاش ەگۋدى تەجەپ، تۇتاس الاپتى قامتىعان سۋ الۋ، سۋدان پايدالانۋ جالپى مولشەرىن تىزگىندەۋ جۇيەسىن ورناتۋ...

بۇكىل حۋاڭحە الابى اتتانىسقا كەلىپ، "كورپەگە قاراي كوسىلۋ" دەيتىن قاراپايىم قاعيدا جۇرت جۇرەگىنە تەرەڭ ۇيالادى.

حۋاڭحە الابىنىڭ جوعارى ساپالى دامۋىن ىلگەرىلەتۋدە تۇتاس تۇلعا مەن ٴىشىنارالىقتىڭ قاتىناسىن ٴبىر تۇتاس جوسپارلاۋ كەرەك.

حۋاڭحەنىڭ سۋلاندىرۋىنىڭ يگىلىگىن كورگەن نيڭشيا جازىعى ەجەلدەن "ىرىستى جەر" دەگەن تاماشا اتقا يە.

2020 ـ جىلى 6 ـ ايدىڭ 9 ـ كۇنى ينچۋان قالاسى حىلان اۋدانى كۇرىش ـ بالىقشىلىق كەڭىستىگى اۋىل ـ قىستاق ەكولوگياسىن تاماشالاۋ باقشاسىندا باس شۋجي شي جينپيڭ كورىنىس تاماشالاۋ مۇناراسىنا شىعىپ، باقشا رايونىنىڭ جالپى كورىنىسىنە بيىكتەن كوز جىبەردى؛ اتىزدىڭ قىرىن بويلاپ، كۇرىش اتىزىنا بارىپ، وندا ەڭبەك ەتىپ جاتقان قىستاق تۇرعىندارىمەن ىقىلاستى تۇردە اڭگىمەلەستى؛ بالىقتىڭ، قىسقىشتىڭ شاباقتارىن ٴسۇزىپ الىپ، اتىز جاعاسىنداعى ارىققا قويا بەردى...

بۇل ارادا باس شۋجي بىلاي دەپ باسا دارىپتەدى: كۇرىش پەن سۋدىڭ قايشىلىعىن ويداعىداي شەشۋگە ٴمان بەرىپ، سۋ ۇنەمدەۋ تەحنيكاسىن قولدانىپ، سۋ ۇنەمدەيتىن، ۇستەمە قۇنى جوعارى ەگىنشىلىك، باعىمشىلىق كاسىبىن بەلسەنە دامىتىپ، حۋاڭحەنىڭ سۋ بايلىعىن ويداعىداي قورعاۋ كەرەك.

"حۋاڭحە الابىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋدى جانە جوعارى ساپالى دامۋدى الدىمەن اتقاراتىن رايونداردى قولشىنا قۇرۋ كەرەك". سول رەتكى نيڭشيا ساپارىندا باس شۋجي شي جينپيڭ نيڭشياعا ٴشىنايى ٴۇمىت ارتتى.

الدا ٴجۇرۋ ــ ٴارى جۇرەكتىلىكپەن ۇمتىلۋعا، جۇرەكتىلىكپەن سىناۋعا جىگەرلەندىرۋ، ٴارى تەرەڭ تولعانۋ ارقىلى جاسالعان ورىن تۇراقتاندىرۋ.

ٴۇش وزەن قاينارى، چيليانشان تاۋى سياقتى وڭىرلەردەن "اناعۇرلىم كوپ ەكولوگيالىق ونىمدەردى شىعارۋدى" تالاپ ەتتى، حىتاۋ سۋارمالى ٴوڭىرى، فىنحى ـ ۋيحى جازىعى سياقتى نەگىزگى استىق القاپتارىنا "مەملەكەتتىڭ استىق حاۋىپسىزدىگىن قامتاماسىز ەتۋگە ۇلەس قوسۋدى" تاپسىردى، وڭىرلىك ورتالىق قالالار سياقتى ەكونوميكالىق دامۋ شارت ـ جاعدايى جاقسى وڭىرلەرگە "ەكونوميكا مەن حالىق سانىنىڭ كوتەرىمدىلىك قۋاتىن جوعارىلاتۋ" جونىندە ۇسىناۋ بەردى...

جالپى جاعدايدى كوزدەۋ بيىگىندە تۇرىپ، باس شۋجي شي جينپيڭ حۋاڭحە بويىنداعى ولكە، رايونداردىڭ دامۋ ورنىن دالمە ـ ٴدال جوبالاپ، حۋاڭحە جاعالاۋىنداعى وڭىرلەردىڭ "شاحمات تاقتاسى" يدەياسىن بەرىك ورناتىپ، جاڭا داۋىردەگى حۋاڭحەنىڭ توپتىق حورىن اسقاقتاتا شىرقاۋىنا جەتەكشىلىك ەتتى.

حۋاڭحە الابىنىڭ جوعارى ساپالى دامۋىن ىلگەرىلەتۋدە قازىرگى مەن ۇزاق بولاشاقتىڭ قاتىناسىن جوسپارلاۋ كەرەك.

"توعان اشقان ادامنىڭ اتى ماڭگى وشپەيدى، تاريحقا اتى جازىلادى"!

2023 ـ جىلى 6 ـ ايدىڭ 6 ـ كۇنى باس شۋجي شي جينپيڭ حۋاڭحەنىڭ جاعاسىنداعى تاعى ٴبىر اۋىل شارۋاشىلىعىنداعى ماڭىزدى جەر ــ ىشكى موڭعۇلدىڭ بايانئورىنا كەلىپ، حىتاۋ سۋارمالى ٴوڭىرىنىڭ سۋ مولشەرىن ينفورماتسيالاندىرىپ باقىلاۋ ـ ولشەۋ ورتالىعىنداعى قۇم تاقتالى مودەل الدىندا كوبىرەك ايالدادى.

جاڭا جۇڭگو قۇرىلعاننان بەرى نەشە ون جىلدىق سۋ يگىلىگى قۇرىلىسى ارقىلى حىتاۋ جازىعىندا بەينە ادام دەنەسىندەگى قان تامىرداي جايىلا تارالعان 7 ساتىلى سۋارۋ، سۋ ىعىستىرۋ جۇيەسى سالىندى، جالپى ۇزىندىعى 64 مىڭ كيلومەتر بولىپ، جەر شارى ەكۆاتورىنىڭ ٴبىر جارىم شەڭبەرىنە بارابار كەلەدى.

باس شۋجي وسى سۋارۋ جۇيەسىن ايرىقشا الىقادى: "بۇل 100 جىلدىق، 1000 جىلدىق نەگىز بولىپ قالا بەرەدى".

كەلەسى كۇنى باس شۋجي شي جينپيڭ كوكحوت قالاسىندا جەرگىلىكتى ورنىنىڭ جاڭا ەنەرگيا، جاڭا ماتەريال كاسىپ سالاسىن دامىتۋى، كاسىپ سالاسى قۇرىلىمىن ساپالاندىرۋدى، رەتتەۋدى جەبەۋى، جاسىل، تومەن كومىر قىشقىل گازدى دامۋىن ىلگەرىلەتۋى سياقتى جاعدايلار جونىندەگى تانىستىرۋىن تىڭدادى.

"ەندىگى جوسپارلارىڭىز قالاي؟"، ـ دەپ سۇرادى باس شۋجي.

جەرگىلىكتى ورنىنداعى ەنەرگيا كاسىپ سالاسىن دامىتۋعا جاۋاپتى جولداس: "مەجەمەن 2025 ـ جىلعا بارعاندا، ىشكى موڭعۇلدىڭ جاڭا ەنەرگيا اگرەگاتتار سيمدىلىعى مەن ەلەكتر تاراتۋ مولشەرى 2022 ـ جىلداعىدان 2 ەسەدەن استام، سىرتقا جونەلتەتىن ەلەكتر مولشەرى 4 ەسەدەن استام ارتادى"، ـ دەپ مالىمەت بەردى.

باس شۋجي شي جينپيڭ بىلاي دەپ تاپسىردى: "ىشكى موڭعۇلدىڭ ەنەرگيا كاسىپ سالاسى ۇزاق ۋاقىتتان بەرى كومىردى نەگىز ەتىپ كەلەدى، كومىر سەبەبىنەن جارىققا شىقتى. الايدا كاسىپ سالاسى تىم جالاڭ بولسا بولمايدى، كوپ نەگىزدى دامۋدى بەتالىس ەتۋ كەرەك. ەنەرگيا قۇرىلىسىندا ٴداستۇرلى كاسىپ سالاسىنا عانا سۇيەنۋگە بولمايدى، جاڭا ەنەرگيانى، تازا ەنەرگيانى زور كۇشپەن دامىتىپ، كومىر قىشقىل گازىنىڭ شىعارىلۋىن ەڭ جوعارى مانگە جەتكىزۋدى، كومىر قىشقىل گازىن بەيتاراپتاندىرۋدى قولشىنا جۇزەگە اسىرىپ، جاسىل جۇڭگو قۇرۋ كەرەك".

كوز الدىنداعى سۋارۋ توعانىنان مىڭ جىلدىق نەگىزدى كوردى؛ جاڭا ەنەرگيا كاسىپ سالاسىنان جاسىل جۇڭگونىڭ بولاشاعىن كوردى، باس شۋجي شي جينپيڭ قازىرگى حۋاڭحەعا كوڭىل ٴبولىپ، الاپتىڭ بولاشاعىن دا سىزىپ شىقتى.

"حۋاڭحە الابىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋدى جانە جوعارى ساپالى دامۋىن ىلگەرىلەتۋ ٴبىر كۇندە ورىندالمايدى". قازىرگى مەن بولاشاقتىڭ قاتىناسىن ويداعىداي ٴبىر جاقتى ەتۋدە باس شۋجي شي جينپيڭ ىقىلاستى ەسكەرتۋ بەردى ــ "تاريحي سابىرلىلىق پەن ستراتەگيالىق تاباندىلىقتى ساقتاپ، ەڭبەك ماعان جازىلماسا دا بولادى دەيتىن رۋحاني دەڭگەيمەن جانە ەڭبەك سىڭىرۋدە مەن بولماسام بولمايدى دەيتىن تاريحي جاۋاپكەرشىلىك ارقالاۋمەن ۇزاق بولاشاقتى جوسپارلاپ قانا قويماي، قازىرگى ىستەردى جاقسى ىستەپ، ۇلى جوبانى سوڭىنا دەيىن جاساپ، بىردەن سوڭ ٴبىرىن ىستەپ، حۋاڭحەنىڭ حالىققا يگىلىك جەتكىزۋىنە مۇمكىندىك جاساۋ كەرەك".

ۇلى وزەن رۋحى ــ

"حۋاڭحە مادەنيەتى ــ جۇڭحۋا وركەنيەتىنىڭ ماڭىزدى قۇرامداس ٴبولىمى، جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ تامىرى جانە جانى"

2022 ـ جىلى 1 ـ ايدىڭ 26 ـ كۇنى ەسكىشە كالەندار بويىنشا 12 ـ ايدىڭ 24 ـ كۇنى فىنحىنىڭ ەكى جاعالاۋىندا قالىڭ قار قاپالاقتاپ جاۋىپ، الاپ ايپاق تۇسكە ەندى. يرەلەڭدەگەن جولدى بويلاپ، باس شۋجي شي جينپيڭ جاۋىپ تۇرعان قارعا قاراماي سانشي ولكەسى حوجوۋ قالاسى شىجۋاڭ اۋىلىنىڭ فىڭنانيۋان قىستاعىنا بۇقاراعا امانداسا كەلدى.

اپپاق قار قىپ ـ قىزىل تەرەزە گۇلىنە، كوكتەم بۋساعالىعىنا جانە تۇمشامالى شامدارعا ايشىق قوسىپ، شاعىن تاۋلى قىستاقتى ٴتىپتى دە شات ـ شادىمان، مەرەكەلىك تۇسكە بولەدى.

باس شۋجي قىستاق تۇرعىنى شى حۇڭبيڭنىڭ ۇيىنە كىردى. ۇستەلگە قامىر، شىلان، قىزىل بۇرشاق، قارا بۇرشاق قويىلىپتى، وتباسىنداعىلار جەرگىلىكتى ورنىنىڭ ٴداستۇرلى مەرەكەلىك تاعامى ــ حوجوۋ مەرەكەلىك بۋ نانىن دايىنداپ جاتىر ەكەن.

"شي اتاي، ٴسىز بىرەۋىن قويىڭىز". شى حۇڭبيڭنىڭ كىشكەنتاي نەمەرە قىزى باس شۋجيدى "دىڭگاۋ مومىسىنىڭ" ۇستىنە ٴبىر تال شىلان قويۋعا ۇسىنىس ەتتى، بۇعان باس شۋجي قۋانا ماقۇل بولدى.

"سىزدەردىڭ بۇل ارادىعى لۇيلياڭشان تاۋى حۋاڭحەعا جاقىن، ونىڭ ارعى جاعى ــ شانشي. مەن تومەنگە تۇسكەن يانچۋان اۋدانى دا بۇل ارادان الىس ەمەس، جەرى دە وسىنداي ادىرلى، جىرالى كەلەدى. سارى توپىراقتى ۇستىرتتە ٴبىزدىڭ اتا ـ بابالارىمىز تىرشىلىك ەتكەن، ٴبىزدىڭ جۇڭحۋا وركەنيەتى جەتىلگەن". سانشيدە باس شۋجي بۇگىنگى ارقىلى كەشەگىنى ەسكە الىپ جەر ـ سۋدىڭ تاريحىن ەسكە ٴتۇسىردى.

حۋاڭحە بايىرعى وركەنيەتتى سومدادى.

سۋ تامىرى قان تامىرىمەن، مادەنيەت جۇلگەسىمەن ساباقتاسادى. ۇزىننان ـ ۇزاققا سوزىلعان حۋاڭحە وزەنى سارى توپىراقتى شايىپ، يانحۋاڭنىڭ ۇرپاقتارىن ماپەلەپ، جۇڭحۋا ۇلتىنا يانحۋاڭنىڭ قاسيەتىن ٴسىڭىردى.

حۋاڭحە الابىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋ جانە جوعارى ساپالى دامۋ جونىندەگى اڭگىمە ماجىلىسىندە باس شۋجي: "سان مىڭداعان جىلداردان بەرى توقتاۋسىز جوڭكىلە اققان حۋاڭحە وزەنى چاڭجياڭ دارياسىمەن بىرگە جۇڭحۋا ۇلتىن ماپەلەپ، جۇڭحۋا وركەنيەتىن جەتىلدىردى" دەپ ايقىن اتاپ كورسەتتى؛

حۋاڭحە مادەنيەتىنىڭ ماڭىزدى قۇرامداس ٴبولىمى ــ ياڭشاۋ مادەنيەتى بايقالعاندىعىنىڭ جانە جۇڭگو وسى زامانعى ارحەولوگياسى دۇنيەگە كەلگەندىگىنىڭ 100 جىلدىعىن حات جازىپ قۇتتىقتاعاندا، باس شۋجي: "جۇڭحۋا وركەنيەتىنىڭ كەلبەتىن اناعۇرلىم جاقسى كورسەتىپ، جۇڭحۋانىڭ تاڭداۋلى ٴداستۇرلى مادەنيەتىن اسقاقتاتۋ كەرەك" دەپ باسا دارىپتەدى؛

پارتيانىڭ 20 ـ قۇرىلتايىنىڭ باياندامасىندا باس شۋجي: "مەملەكەتتىڭ مادەنيەت باقشاسىن ويداعىداي قورىپ جانە ودان ويداعىداي پايدالانىپ"، حۋاڭحە مەملەكەتتىك مادەنيەت باقشاسى قۇرىلىسىن ىلگەرىلەتىپ، ۇلتتىق ٴارى دۇنيە جۇزدىلىك سيپاتتى قامتىعان مادەنيەت تانىسقىسىن جاساۋ كەرەك، ـ دەپ ايقىن اتاپ كورسەتتى...

وسىندا كوركەيىپ، وسىندا جالعاستى، وسىندا شۇعىلا شاشتى. "حۋاڭحە مادەنيەتى ــ جۇڭحۋا وركەنيەتىنىڭ ماڭىزدى قۇرامداس ٴبولىمى، جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ تامىرى جانە جانى"، ـ دەدى باس شۋجي شي جينپيڭ تەرەڭ ماعىنادا.

"تاڭەرتەڭ كوكونىس سورپاسى، تۇستە كەبەك بوتقا، كەشتە تىسكە سىزدىق ەتەرلىك ەشتەڭە جوق".

شانشي ولكەسى ميجى اۋدانى گاۋشيگوۋ قىستاعى، سارى توپىراقتى ۇستىرتتەگى ادىرلى، جىرالى وڭىردەگى ٴبىر شاعىن سايدىڭ ىشىندەگى وسى قىستاقتاعى ۇلكەندەر ىشەر اسقا جارىماعان كەزدەردى باستان وتكەرگەن.

وتكەن عاسىردىڭ 50 ـ جىلدارىنداعى "تاقىر تاۋ، جىل سايىن اپات جايلاۋدان" قازىرگى "ساتىلى اتىزدىڭ تاۋ باسىنا دەيىن جالعاسىپ، تۇگەلدەي ورمانمەن كومكەرىلگەنىنە" دەيىن ەسكى بەينە مەن جاڭا كەلبەت ايقىن سالىستىرما قالىپتاستىردى.

2021 ـ جىلى 9 ـ ايدا باس شۋجي شي جينپيڭ وسى جەرگە كەلىپ تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋ جۇرگىزىپ، تەرەڭ سەزىممەن بىلاي دەدى: "مەن يانچۋاندا ٴوندىرىس اترەتىنە تۇسكەندە گاۋشيگوۋدىڭ اتىن ەستىگەم، سول كەزدەگى سولتۇستىك شانشيداعى داڭقتى قىستاق ەدى. سىزدەردىڭ ساتىلى اتىزعا كوپ كۇش جۇمساعاندارىڭىز كورىنىپ تۇر. جارتى عاسىردان استام ۋاقىتتان بەرى تىنباي جالعاستىرىپ ىستەگەندىكتەرىڭىز وڭاي ەمەس".

قايسپاس چين بەكتىگى ەرلىك جىگەرمەن ەلىن قورعاعانداي ۇزدىكسىز قاجىماي ـ تالماي كۇش سالدى. حۋاڭحە الابىنداعى قابات ـ قابات ساتىلى اتىزدار ــ قاتاڭ قورشاعان ورتا جاعدايىندا ادامداردىڭ ۇرپاقتار بويى جالعاستىرعان قاجىرلى ەڭبەگىنىڭ تاڭباسى، ولار وسى ارادا ٴۇمىت ۇرىعىن سەۋىپ، تەر توگىپ، مول تابىسقا قول جەتكىزدى.

حۋاڭحە وزەنى ۇلت رۋحىن شىڭدادى.

باس شۋجي كەزىندە تەبىرەنە بىلاي دەگەن ەدى: "يۋيگۇڭ تاۋدى كوشىردى، داۋيۋ سۋدى تىزگىندەدى، جۇڭحۋا ۇلتى سان مىڭ جىل بويى جاراتىلىستىق اپاتپەن ايقاسىپ، قىمباتتى تاجىريبەلەر توپتادى، ٴبىز ٴالى دە ۇزدىكسىز كۇرەسۋىمىز كەرەك".

ٴدال حۋاڭحە وزەنى ىرىس سيلاعاندىقتان ٴبىز ۇرپاقتان ـ ۇرپاققا تىرشىلىك ەتەتىن زاتتىق مەكەنگە جانە رۋحاني مەكەنگە يە بولدىق؛ ٴدال حۋاڭحە وزەنىنىڭ تاكاپپار، اساۋلىعىنان مادەنيەت گەنىمىز اناعۇرلىم بەرىك قاسيەتكە، اناعۇرلىم ەلدەن ەرەك اقىل ـ پاراساتقا، اناعۇرلىم ايقىن ەرەكشەلىككە يە بولدى.

توعىز يرەكتى حۋاڭحەنىڭ ەڭ سوڭعى يىنىندەگى لانكاۋ اۋدانىندا قىزمەت تەكسەرگەندە، باس شۋجي بۇرىنعى حۋاڭحە بايىرعى ارناسىنداعى قۇم توبەشىككە ورنالاسقان جياۋ يۇيلۋ جولداستىڭ ەسكەرتكىش سارايىنا بارىپ، جياۋ يۇيلۋ رۋحى "بۇرىن دا، قازىر دە، بولاشاقتا دا باياعىسىنداي پارتيامىزدىڭ قىمباتتى رۋحاني بايلىعى بولا بەرەدى" دەپ جاريالادى.

حۋاڭحەنىڭ باتىسىنان 15 كيلومەتر قاشىقتىقتاعى سانشي ـ سۇيۋان شەكارا رايونى توڭكەرىستىك ەسكەرتكىش سارايىن ەكسكۋرسيالاعاندا، باس شۋجي تەبىرەنە بىلاي دەدى: "توڭكەرىستىك سوعىس جىلدارىندا لۇيلياڭ پەرزەنتتەرى دۇشپانمەن جانە ومىرمەن ۇلى لۇيلياڭ رۋحىن سومدادى. وسى رۋحتى قازىرگى داۋىردە كادەگە جاراتىپ، بۇقارانىڭ باقىتتى تۇرمىس كەشىرۋى، جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ ۇلى گۇلدەنۋى جولىندا توقتاۋسىز كۇرەس جۇرگىزۋىمىز كەرەك"؛

بەيجيڭ ـ تيانجين ـ حىبەيدىڭ جانە حۋاڭحەنىڭ ەكولوگيالىق حاۋىپسىزدىگىن قورعايتىن ماڭىزدى قالقانى سانشيگە كەلگەندە، باس شۋجي "يۋيۋي رۋحىن" ساۋلەلەندىرۋدى باسا دارىپتەدى: "بۇگىنگە ەڭبەك ٴسىڭىرىپ، كەلەشەكتە پايداسىن كورىپ، كەيىنگى ۇرپاقتى يگىلىككە كەنەلدىرەتىن ىستەردى كوبىرەك ىستەۋ كەرەك"؛

...

باس شۋجيدىڭ كوڭىلىندە حۋاڭحە وزەنى جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ تاۋقىمەتىمەن، شۇعىلالى تابىستارىمەن بىتە قايناسىپ، يانحۋاڭ ۇرپاقتارىنىڭ تۋىمدىلىگىن، كۇش ـ قۋاتىن جانە رۋحىن شىڭداپ شىقتى، سونداي ـ اق جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ ۇزدىكسىز دامۋىنا سارقىلماس قاينار قوستى.

حۋاڭحەدا گۇلدەنۋ بولاشاعى تاسقىندادى.

حىناننىڭ انياڭى ــ نەشە مىڭ جىلدىڭ الدىنداعى "يۋيحى بايىرعى ارناسى" اعىپ وتەتىن جەر. 2022 ـ جىلى 10 ـ ايدىڭ 28 ـ كۇنى باس شۋجي شي جينپيڭ انياڭ قالاسىنىڭ باتىس سولتۇستىك قالا ماڭىنداعى ينشۋي ەسكى جۇرتىنا كەلدى. قولا قۇرالدار، قاس تاسى بۇيىمدارى، ساۋىت ـ سۇيەك جازۋى قاتارلى قازىپ الىنعان مادەني ەسكەرتكىشتەردى كورىپ، اربا ـ ات شۇڭقىرى كورمە زالىندا شاڭ داۋىرىندەگى كولىك اربالارىنىڭ ناقتى زات ۇلگىسىن جانە جول سوراپتارىن كوردى... باس شۋجي تەبىرەنە: "مادەنيەت سەنىمىمىز ۇزاق تاريحىمىزدى شىن مانىندە دالەلدەي الۋدان كەلەدى"، ـ دەدى.

بوران ـ شاشىندى باستان كەشىرىپ، سان وزگەرىستى وتكەردى. تاريحتان شابىت الىپ، دۇنيە جۇزىنە سەنىمدى ايگىلەدى، جۇڭحۋا وركەنيەتى جاڭا داۋىردە جاڭا ومىرشەڭدىك كۇش قاۋلاتتى.

2023 ـ جىلى 5 ـ ايدىڭ 18 ـ كۇنى شانشي شي ـ انداعى داتاڭ فۋرۇڭ باقشاسىندا شي جينپيڭ مەن حانىمى سيلى قوناقتارمەن بىرگە جۇڭگو مەن ورتا ازيا ەلدەرى حالىقتارى مادەنيەت ـ كوركەمونەر جىلى جانە جۇڭگو ـ ورتا ازيا جاستار كوركەمونەر فەستيۆالىنىڭ باستالۋ سالتىنا ارنالعان كونسەرتتى كوردى. اسقاق چينچياڭ اۋەنى «تۇسىندە چاڭ ـ انعا ورالۋ» مەن شارىقتاعان شابىتتى حالىق ٴانى «الەمگە تانىمال حۋاڭحەنىڭ 99 يىرىمى» تۇتاسا ٴۇن قوسىپ، اۋەنى ۇزاققا سوزىلىپ، حاننىڭ سالتاناتى مەن تاڭنىڭ كوركى ــ حۋاشيا ەستەمەسىنەن سىر شەرتىپ، جىبەك جولىنىڭ جاڭا ومىرشەڭدىگىن، گۇلدەنىپ ـ كوركەيگەن جۇڭحۋانىڭ ايبىندى بەينەسىن ايگىلەدى.

ىرگەلى حۋاشيانىڭ وزگەشە كورىنىسى، ايىنىدى جىبەك جولىنىڭ اسقاق جىرى. بۇل ــ ەسىك اشۋدىڭ، جاراسىمدىلىقتىڭ، [illegible] داۋىرلىك [illegible]، بۇل بايىرعى ەلدىڭ جاڭا ءومىرى، [illegible] ارقىلى بۇگىنگى نارلاندىرعان مادەنيەت اۋەنى.

جەلىمەن جۇيتكىپ، زەڭگىرگە تەربەتىلە، كوز تاستايمىن تاۋ ـ وزەن كەلبەتىنە.

باس شۋجي شي جينپيڭنىڭ ٴسوزى جۇرت جۇرەگىن تەربەيدى:

"وزەن ــ دارياڭدى جالعا قۋزدى جارىپ، قىساڭداردان جوڭكىلىپ شىعۋىڭنىڭ سەبەبى [illegible] جويقىن اعىنىڭ كەلىپ، سان سالادان قۇيىلعان [illegible] ۇلى كۇش تۋىنداتاتىندىعىڭ... قازىر جۇڭحۋا حالقى مەن جۇڭحۋا ۇلتى تاريحي ۇدەرىستە جيناقتاعان قۋدىرەتتى ەنەرگيا تولىق [illegible] شىعىپ، جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ ۇلى گۇلدەنۋىن جۇزەگە اسىرۋعا بوگەۋ بەرمەس تەلەگەي كۇش ازىرلەيدى".

جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ سۇبەلى دە تەرەڭ رۋحانى ارناسىمەن اعىپ كەلگەن حۋاڭحە وزەنى جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ ۇلى گۇلدەنۋىنە قاراي جوڭكىلۋدە!

(تىلشىلەر جاڭ شياۋسۇڭ، لين حۋي، گاۋ جيڭ، شۇي جۇاڭ، چي چي، جاڭ يان)

(شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 11 ـ ايدىڭ 26 ـ كۇنى بەرىگەن حابارى)

(باسى 1 ـ بەتتە)

بىرەۋىن بىلسەڭ، ٴبارىن بىلەتىن بولاسىڭ، "ۇقساس ماسەلەلەردى شەشۋدىڭ نەگىزى ــ "ٴبىر ماسەلەگە تالداۋ جاساۋدا". ەگەردە تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋگە، اسىرەسە، "تيپتىك ماسەلەلەردى تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋگە" ويداعىداي كۇش سالماساق، "ۇقساس ماسەلەلەردى شەشۋدە" "اسپانداعى ايعا قول سوزۋ" ىقتيمالدىعى تۋىلادى. تۇيىننەن كىرىسىپ، بايلانىس جاساۋ كوزقاراسىن پايدالانىپ جۇيەلى ساراپتاۋ جۇرگىزگەندە عانا، قۇبىلىستان ٴوتىپ، بولمىستىڭ ٴمانى مەن زاڭدىلىعىن يگەرىپ، جالپى جاعدايدى ماندىنە يە تۇجىرىم جاساپ، ماسەلەنى شەشۋدىڭ دۇرىس ٴادىسىن تابۋعا بولادى. بۇل باسشى كادرلاردان بەل شەشە كىرىسىپ، ٴبىرىنشى شەپكە ىشكەرىلەي بارىپ، اۋىل ـ قىستاق، الەۋمەتتىك اۋماق، كاسىپورىن، شيپاحانا، مەكتەپ، ەكى جاڭا ٴۇيىم سياقتى نەگىزگى ساتى ورىندارىن ىشكەرىلەي ارالاپ، بۇقارا شەشۋدى ەڭ كوكسەپ وتىرعان ماسەلەلەر جونىندە تالماي ۇستاپ، سۇراپ تەكسەرۋ، بورشالاپ، تالداۋ جاساپ، تەرەڭ [illegible] اشىپ، شارا قاراستىرۋ ارقىلى كولەمدىك ۇزارۋىن، كەڭەيۋىن ىلگەرىلەتۋدى تالاپ ەتەدى.

ٴتۇزىم ماسەلەلەرىنە تۇپكىرلى سيپات، جالپى جاعدايلىق سيپات، ورنىقتىلىق سيپات جانە ۇزاق ۋاقىتتىق سيپات قامتىلعان. "ۇقساس ماسەلەلەردى" شەشۋدە رەفورما رۋحىن، زاڭمەن باسقارۋ ويىن، ماسەلە باعدارىن ورناتىپ، ورتالىقتىڭ تالاپتارىمەن، بۇقارانىڭ تىلەگىمەن، ٴىس جۇزىندىك قاجەتتىلىكپەن، سونى تاجىريبەمەن ۇشتاستىرىپ، جۇيەلى، كەمەلدى ٴتۇزىم جۇيەسىن قولشىنا قالىپتاستىرۋعا تىرىسۋ كەرەك. مىسالى، [illegible] رايونى ساۋدالىق تاسىلمەن دارەتحانانى جۇرگىزۋ سەلبەستىك قىزمەت وتەۋ نىسانىن ورىستەتۋ جونىندە ىزدەنىس جاسادى; بۇقارانى قامىنان ارىلتىپ، قيىنشىلىعىن شەشۋگە كومەكتەسۋ ٴۇشىن، حوتان اۋدانى باقشى قالاشىعى انار ٴدانى قىزمەت وتەۋ پۋنكتىن قۇرىپ، "ارىزدى قابىلداي سالىسىمەن، دەرەۋ ٴبىتىرۋ" قىزمەت مەحانيزمىن [illegible]... قايتا ـ قايتا جاريالاۋ شىققان ماسەلەلەرگە قاراتا، "تاپىندى تۇزەتۋ" مەن "باياندى مەحانيزم ورناتۋدى" ۇشتاستىرۋعا تاباندى بولىپ، تۇزىمدىك جاقتان كەمشىلىكتى تەكسەرىپ، ولقىلىقتاردى تولىقتاۋعا باسا ٴمان بەرىپ، ٴتۇزىم تورىن بەرىك توقىپ، "سايكەستى ٴتۇزىمدى" كەمەلدەندىرىپ، ۇقساس ماسەلەلەردى شەشۋدى قولشىنا ورىنداۋ كەرەك.

يدەيا ـ كوزقاراس جاعىندا جاڭا ٴورىس اشىپ، ساياسات ـ شارا جاعىندا تىڭ سەرپىلىستى جۇزەگە اسىرىپ، قىزمەت مەحانيزمى جاعىندا جاڭا بىرىككەن كۇش قالىپتاستىرىپ، قىزمەتتىك [illegible] ساپاسىن، كورەگەندىك سيپاتىن، [illegible] ساپاسىن، [illegible] سيپاتىن ۇزدىكسىز كوتەرىپ وتىرساق، ٴبىز "ٴبىر ٴىستى" شەشۋدەن "ۇقساس ٴىستى" ويداعىداي بىتىرۋگە قاراي بۇرىلىس جاساپ، حالىق بۇقاراسىنىڭ تابىس سەزىمىن، باقىت سەزىمىن، حاۋىپسىزدىك سەزىمىن ۇزدىكسىز كۇشەيتە الامىز.